

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
НААНУ ННЦ ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
ІНСТИТУТ ПРОДОВОЛЬЧИХ РЕСУРСІВ НААНУ

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ
ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали X (Ювілейної) Міжнародної
науково-практичної конференції, присвяченої 130-річчю НУХТ

23-24 травня 2014 р.

Тези доповідей

Київ НУХТ 2014

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

С.О. Степанчук

Національний університет харчових технологій

Свідоме управління інтелектуальним капіталом, на жаль, непоширене явище в практиці українського бізнесу [1]. Однак, це не знижує актуальності науково-практичного дослідження. За оцінками експертів, найближчим часом в умовах зростання конкурентної цінності всього механізму інноваційного ланцюжка очікується ускладнення моделі зростання і конкуренції, і, як наслідок, ефективне управління інтелектуальним капіталом стане необхідним умовою успішності українських підприємств [2].

Починаючи з 70-х рр. ХХ ст. поняття «інтелектуальний капітал» стає самостійним об'єктом дослідження. Вважається, що вперше його ввів у науковий обіг в 1969р. Гелбрейт у значенні «інтелектуальна діяльність». З тих часів інтелектуальний капітал став об'єктом аналізу багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених.

Кількісні дослідження взаємозв'язку інтелектуального капіталу та результатів діяльності компанії дозволяють емпірично довести його зростаючу роль як для самого підприємства та його інвесторів, так і для кола зацікавлених осіб [3].

Складнощі побудови емпіричних моделей впливу інтелектуального капіталу на результати діяльності підприємств пов'язані в першу чергу з його особливими властивостями, які необхідно враховувати при розробці гіпотез, виборі аналітичних методів, а також при інтерпретації отриманих результатів.

Аналіз емпіричних робіт показує, що при виборі показників, що характеризують результати діяльності компанії, дослідники використовують широкий спектр кількісних показників (ринкова вартість компанії, віддача активів, віддача власного капіталу, продуктивність праці, темп зростання виручки тощо) і якісних показників (рівень інновацій, швидкість реакції на зовнішні зміни, рівень конкурентоспроможності та інші характеристики діяльності підприємства, оцінені експертним шляхом).

Систематизація підходів до побудови моделей впливу інтелектуального

капіталу на функціонування підприємств дозволяє позначити два принципово різних напрямки: виділення складових інтелектуального капіталу та використання синтетичного показника, що відображає його величину на організаційному рівні.

Методи оцінки вартості окремих компонентів інтелектуального капіталу, як показує практика, не застосовуються для кількісних досліджень. Вимірювання інтелектуального капіталу може проводитися на основі анкетних опитувань експертів, кількісної оцінки його складових з використанням відкритої та внутрішньої звітності підприємства або комбінації даних підходів.

Комбінація експертних оцінок і даних звітності, вважається найбільш популярним засобом при управлінні інтелектуальним капіталом [4].

Огляд існуючих робіт показує, що для регресійного аналізу впливу інтелектуального капіталу на результати діяльності компанії з урахуванням вимоги однорідності даних застосовуються або методи експертних оцінок (з використанням анкетних опитувань в основному за шкалою Лайкерта, або кількісні оцінки вибраних показників (на основі внутрішньофірмової звітності).

Аналіз проведених досліджень показує, що для побудови моделі впливу інтелектуального капіталу на ефективність діяльності підприємств в основному застосовується метод виділення складових з їх характеристикою через кількісні показники в рамках бухгалтерської звітності фірми. Найчастіше, як індикатор людського капіталу використовується фонд заробітної плати, ринкового капіталу – виручка від реалізації, а організаційний капітал представлений через відношення витрат до кількості співробітників компанії [5]. Результати цього дослідження визначили, що ринкова вартість активів українських підприємств, що досліджувалися, на 84,29% визначається цінністю трьох компонентів інтелектуального капіталу. Даний підхід до моделювання дозволяє уникнути проблеми другого рівня, пов'язаної з експертними оцінками, але вимагає від дослідника вирішення питання про структуру та зміст інтелектуального капіталу підприємства, а також про відповідні індикатори його стану.

Огляд емпіричних досліджень показав, що аналіз впливу інтелектуального капіталу на результати діяльності організацій за кордоном є досить поширеною практикою для визначення його ролі та можливостей використання з метою підвищення цінності компанії.

Інтелектуальний коефіцієнт доданої вартості використовується для вимірювання інтелектуального капіталу організацій [4]. Даний коефіцієнт був запропонований в 2000р., він дозволяє підприємству визначити внесок в додану вартість матеріальних і нематеріальних активів. Чим вище коефіцієнт, тим краще компанія використовує свій потенціал. Вперше вплив інтелектуального коефіцієнту доданої вартості на ринкову вартість організації було протестоване для 30 компаній зі списку FTSE (фондовий індекс, що розраховується агентством Financial Times) за період з 1992 по 1998 р. Було виявлено значний позитивний зв'язок між інтелектуальним капіталом і ринковою вартістю [1].

Перевагами методу є простота оцінки та доступність даних. Проте використання бухгалтерської звітності означає, що не враховуються певні властивості інтелектуального капіталу, а також майбутня діяльність

підприємства.

Згідно результатів досліджень було виявлено позитивний взаємозв'язок між темпом зростання виручки від реалізації та віддачею від інтелектуального капіталу, а також інвестиціями в основний капітал, при цьому розмір підприємства та галузь суттєво не впливають на залежний показник даного дослідження.

Наступним етапом аналізу впливу інтелектуального капіталу на результати діяльності підприємств національної економіки можуть стати розширення цільової вибірки та застосування інших методів вимірювання інтелектуального капіталу для побудови регресійних моделей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колот, А.М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А.М. Колот // Україна: аспекти праці. – 2007. – №4. – С. 4-9.

2. Сучасні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3-х т. / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В.П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б.Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2012. – 544 с.

3. Руус, Й. Интеллектуальный капитал: практика управления / Руус Й., Пайк С., Фернстрем Л. ; Пер. с англ. под ред. В.К. Дерманова – [2-е изд.]. – СПб.: Изд-во «Высшая школа менеджмента», 2008. – 436 с.

4. Стюарт, Т.А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т.А. Стюарт ; Пер. с англ. – М.: Поколение, 2007. – 368 с.

5. Эдвинссон, Л. Корпоративная долгота: Навигация в экономике, основанной на знаниях / Л. Эдвинссон; Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 248 с.